

תוכן עניינים

3	מבוא	
4	1. סקירת ספרות	
4	1.1 אלימות ואלימות מודרנית	
4	1.1.1 רקע	
6	1.1.2 האלימות המודרנית	
7	1.1.3 מניעים למעשי אלימות	
8	1.2 ספורט ואלימות בספורט	
8	1.2.1 רקע	
8	1.2.2 מקורו של הספורט	
9	1.2.3 אלימות בספורט	
11	1.3 שיח אלים בספורט הישראלי	
11	1.3.1 יריבויות בספורט הישראלי	
11	1.3.2 בני סכנין ובית"ר ירושלים	
12	1.3.3 טיפול באלימות בספורט בישראל	
12	1.4 סיכום	
14	2. שיטות מחקר	
14	2.1 שדה ומשתתפים	
14	2.2 כלים	
15	2.3 הליך	
15	2.4 אתיקה ואמינות	
16	3. ממצאים	
16	3.1 ניתוח השיח בקרב אוהדי בית"ר ירושלים ב-'פייסבוק'	
16	3.1.1 אוהדים מול הנהלה	
17	3.1.2 חילוקי הדעות בנוגע לגזענות במגרשים	
18	3.1.3 העימות מול סכנין	
18	3.2 ניתוח השיח בקרב אוהדי בני סכנין ב-'פייסבוק'	
19	3.2.1 אוהדים מול הנהלה והמאמן	
20	3.2.2 סממנים של גזענות ואלימות	
20	3.2.3 העימות מול בית"ר	
20	3.3 סיכום והשוואה בין קבוצות המחקר	
22	4. דיון ומסקנות	
22	4.1 אלימות וגזענות	
23	4.2 אלימות מודרנית וספורט	
24	4.3 סיכום הדיון, מגבלות ומחקרי המשך	
25	5. מקורות	
27	נספחים	
27	נספח א': תגובות פייסבוק אוהדי בית"ר ירושלים	
34	נספח ב': תגובות פייסבוק אוהדי בני סכנין	

מבוא

בשנת 2013, במסגרת ניסיונות של בעלי קבוצת הכדורגל של בית"ר ירושלים בזמנו, מר ארקדי גאידמק, הוחלט להביא בפעם הראשונה בהיסטוריה של המועדון, שני שחקנים מוסלמים צ'צ'נים שישחקו בשורותיה. המהלך בזמנו, יצר סערה וטלטלה במועדון עצמו ובפרט ובספורט הישראלי ואף בעולם התקשורת הישראלי בכלל. מעת הגיעו השחקנים, אלו הותקפו בצורה קשה על ידי האוהדים של המועדון, שלא הסכימו לקבל את הבאתם של שני שחקנים מוסלמים בקבוצה בעלת סמן ימני מובהק ואף מועדון אוהדים שמשתמש בפעולות לחמניות, אלימות ויש שיאמרו גזעניות (בן-שימול, 2013).

לאחר חודשים ארוכים של מאבק של השחקנים עצמם, של צוות האימון ושל הבעלים, תוך שהאוהדים מבצעים פעולות חרם כמו יציאה מהאצטדיון ואף שריפת מחנה האימונים. הוחלט להעזיב את השחקנים המוסלמים, ומאז לא היה ניסיון שכזה להביא שחקן מוסלמי לבית"ר. המועדון הירושלמי זה שנים מנהל מאבק פנים ארגוני על זהותו, כאשר בטווח עומדת קבוצת בני סכנין, הקבוצה הערבית היחידה כיום בליגה הבכירה בכדורגל, מה שיוצר מטענים רבים בין הקבוצות, ואיבה רבה בין המועדונים ובפרט אוהדי הקבוצות. בשנים האחרונות, בעיקר במסגרת המועדון של בית"ר ירושלים, נעשים מאמצים רבים למגר את תופעת האלימות וליצור תרבות אלימה פחות (כהן זמיר, 2015).

אחד מהמקומות שנחשבים למקומות העדכניים ואף המסוכנים ביותר לתופעה של אלימות הינה האלימות המתרחשת בתוך כתלי הרשתות החברתיות. האינטרנט בכלל והרשת החברתית בפרט הפכה לקרקע פורה לצורות שונות של אלימות, אם באמצעות בריונות ברשת (הפעלת כוחו של החזק וניצול כוחו על החלש), תופעות של שיימינג (חשיפה של מידע, כוזב או אמת על אנשים במסגרת הרשת החברתית), או באמצעות שיח אלים אשר מנציח טרמינולוגיה של אלימות שמקבלת ביטוי הן בשדה המקוון והן במציאות החברתית שמחוץ לרשת החברתית, אשר חודרת לכל מרחב (Kwan, & Skoric, 2013).

במסגרת עבודת מחקר זו אבקש לבחון כיצד השיח בקרב מועדוני שתי קבוצות הכדורגל שמוזהות יותר מכל קבוצה אחרת בספורט הישראלי מתאפיין ומהי רמת האלימות הקיימת בו. לצורך כך, העבודה תיבנה כעבודת מחקר איכותנית אשר דולה טקסט לצורך ניתוח מתוך רשת ה-'פייסבוק', שם נוהגים אוהדי שתי הקבוצות לשוחח בפורומים השונים. שאלת המחקר לכן תהיה 'מה הם מאפייני שיח האוהדים בדף הקבוצה?'. במסגרת שאלה זו למעשה אבין את האופן והטרמינולוגיה שמתקיימת בשיח בתוך שני הני"ל, בית"ר ירושלים מצד אחד, ובני סכנין מצד שני, תוך יצירת השוואה מסוימת בין הקבוצות אשר תוכל ללמד כמה דברים על שימוש באינטרנט, על אלימות בספורט, ואף אלימות ברשתות החברתיות.

הבנה של המאפיינים של השיח המתנהל בתוך הרשת החברתית תחשוף את המחקר אל המציאות בתוך הרשת החברתית, וכיצד טרמינולוגיה ושיח אלים מייצרים מציאות בשטח המתבטאת באלימות ובפגיעה בחלש. במסגרת עבודה זו נוכל להסיק הן על הסכנות הנובעות מאלימות ברשת, והן על מציאות הספורט בישראל, והמשמעות של מציאות ספורט אלימה וגזענית.

1. סקירת ספרות

כדי להבין את השיח המתנהל בתוך מחנות אוהדים, ובתוך הרשת, כדי להבין את המשמעות של שיח זה, סקירת הספרות תחולק לשלושה חלקים. בחלק הראשון, אבקש לעסוק באופן כללי באלימות תוך הצגת

הרקע לאלימות בכלל ואלימות 'מודרנית' בפרט. אלימות מודרנית היא כינוי לתופעות של אלימות חדשות יותר, אשר פועלות באמצעות כלים טכנולוגיים כדי לבטא פעולות אלימות. בין היתר, אלימות מודרנית כוללת את הבריונות ברשת, את תופעת ה-'שיימינג' מעוררת המחלוקת ואף חרמות בפגיעות אחרות המתרחשות ברשתות החברתיות, בעיקר בגילאים צעירים יותר.

בפרק השני של סקירת הספרות, אעבור לעסוק באופן פרטני יותר בסוגיה של ספורט, של הנטייה של מועדונים ליצור מועדוני אוהדים בעלי מוטיבים של שייכות והזדהות, אשר בחלקם הקטן, בעיקר באנגליה, ישנם אף תופעות של אלימות. בחלק השלישי והאחרון של הסקירה הספרותית, אגע באופן ספציפי במועדוני הכדורגל הישראליים ובמצב הישראלי, ואתכנס לתוך שאלת המחקר הבוחנת את המשמעות של שיח והיכולת שלו להשפיע על רמת האלימות הקיימת בתוך קבוצה או ציבור כזה או אחר.

1.1 אלימות ואלימות מודרנית

1.1.1 רקע

בספרות האקדמית, לרוב יש נטייה להתייחס לאלימות בשתי צורות עיקריות. מצד אחד, אלימות נחשבת כמעשה שמטרתו ליצור הרס, אם לרכוש או לאדם, אשר מושקע כוח גופני מסוים (אם כי ישנם כמובן סוגי אלימות שאינם כאלו, כמו למשל אלימות מילולית). הכוונה באלימות תמיד מתייחס לעצם הכוונה שעומדת מאחורי המעשה. כלומר, ייתכן מצב שבו אדם ייתן מכה לאדם אחר, אך לא בכוונה. הוא עדיין יכול לגרום לו נזק (למשל, לגרום חלילה לשבירת ידו), אך פעולה זו לא תיחשב כפעולה אלימה, כי היא לא נעשתה בצורה מכוונת (הנדל, 2011).

בנוסף להגדרה גופנית זו, אלימות היא תמיד פעולה חברתית. כלומר, כאשר אדם בוחר לפעול באלימות כוונתו, מעבר לפגיעה הפיסית היא במרבית המקרים, גם אם לא בצורה ישירה, הינה לפגוע במעמדו החברתי של האדם האחר, ולהציב אותו בעמדה חברתית גבוהה יותר. זו הסיבה מדוע אכן אלימות מילולית בעשורים האחרונים קיבלה את מקומה כאלימות לכל דבר, עקב היכולת שלה ליצור פגיעה שהיא רגשית (פסיכולוגית) מצד אחד, אך יותר מכך, הפגיעה היא חברתית, ומעמדו של האדם הנפגע עלול להינזק באופן משמעותי ואף לעבור טראומה עקב הפגיעה המילולית (הורוביץ, 2006).

אחת מהצורות היותר מקובלות כיום כדי להגדיר אלימות היא לפי משנתה של למיש (2002), אשר רואה אכן באלימות כפגיעה בעלת כוונה, אם באדם, אם בבעל חיים ואם ברכוש. ישנם סוגי אלימות רבים וניתן לחלק אותם למספר צורות שלכל אחת יש משמעות אחרת וייחודיות משלה. האלימות הישירה והמוכרת יותר מבין כולן היא האלימות הפיזית, שהינה באופן פשטני אכן הפעלה של כוח כנגד אדם אחר מתוך כוונה לפגוע ולהרע לו. בהמשך לכך, כפי שכבר צוין, אלימות מילולית הינה אלימות שהפכה בעשורים האחרונים לאלימות שיש להתייחס אליה ברצינות והיא אף עבירה